

ІННОВАЦІЇ В КРИМІНАЛІСТИЦІ ЯК ВІДДЗЕРКАЛЕННЯ РОЗВИТКУ НАУКИ

Шепітько Валерій Юрійович,

доктор юридичних наук, професор, дійсний член (академік) НАПрН України, завідувач кафедри криміналістики Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, завідувач лабораторії «Використання сучасних досягнень науки і техніки у боротьбі зі злочинністю» НДІ вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України, м. Харків, Україна

У сучасних умовах формування криміналістичних знань є залежним від науково-технічного прогресу. Розвиток криміналістики, її тенденції зумовлені впливом світових інформаційних потоків, інтеграцією знань про можливості протидії злочинності за допомогою науково-технічних досягнень сучасного суспільства. Важливою тенденцією криміналістики є інтеграція знань, пропонування новітніх, інноваційних розробок науки, спрямованих на вирішення завдань протидії злочинності.

Впровадження інновацій в слідчу (прокурорську) діяльність може здійснюватися за такими напрямками: 1) розроблення та використання науково-технічних засобів для виявлення, збирання та дослідження доказів; 2) пропонування новітніх інформаційних технологій та їх використання в роботі слідчого; 3) створення (розроблення) і пропонування до застосування нових прийомів, методів, методик проведення слідчих (розшукових) дій і розслідування злочинів у цілому [1, С. 831]. До інноваційних криміналістичних продуктів можна віднести розробки в галузі криміналістичної техніки, тактики та методики розслідування злочинів, а саме: нові

розроблені або прилаштовані до потреб слідчої (судової) практики техніко-криміналістичні засоби, сучасні інформаційні технології, електронні бази знань, методи фіксації, аналізу та оцінки доказової інформації, нові тактичні прийоми, їх комплекси, тактичні комбінації та операції, алгоритми першочергових слідчих (розшукових) дій та перевірки типових слідчих версій, методики розслідування нових видів злочинів та ін. [2, С. 338].

У сучасному світі все частіше використовуються терміни «інформаційне суспільство», «інформаційний вплив», «інформаційні технології». Ці терміни мають широке розповсюдження у зв'язку із необхідністю обміну інформацією між людьми і процесами інформатизації суспільства. На теперішній час процес обміну інформацією все більше прискорюється, робляться спроби у здійсненні впливу на інших людей за допомогою інформації. Все частіше використовується термін «інформаційна війна».

Завданням криміналістики є розроблення та застосування засобів, що дозволяють збирати, досліджувати, використовувати доказову інформацію. Будь-яке розслідування злочинів або судовий розгляд – «боротьба за інформацію». Недостатність інформації (відсутність доказів або їх хибність) ускладнює процес встановлення факту вчиненого злочину, винуватих осіб, мотивів злочину тощо.

Інформатизація соціального середовища призвела фактично до «технологізації» криміналістики, розроблення та впровадження інформаційних, цифрових, телекомунікаційних та інших технологій. Фактично можна констатувати появу окремого криміналістичного напрямку – «цифрової криміналістики». Відбуваються також докорінні зміни та запроваджуються інноваційні підходи й у криміналістичному забезпеченні органів правопорядку.

Інноваційним напрямком діяльності органів правопорядку є її алгоритмізація – запровадження інформаційних технологій. Використання інформаційних технологій у слідчій діяльності значно підвищує продуктивність роботи слідчих (детективів, прокурорів та ін.) під час розслідування резонансних справ та злочинів, учинених організованими злочинними групами. Такі технології допомагають слідчому систематизувати події, упорядкувати їх за часом, типами і значущістю, визначити мету, мотивацію і структуру організованої злочинної групи та ін. [3, С. 923].

До інформаційних технологій, що відіграють суттєву роль в оптимізації розслідування злочинів можуть бути віднесені: автоматизовані інформаційно-пошукові системи (АПС), автоматизовані робочі місця (АРМ

слідчого (детектива), АРМ прокурора, АРМ слідчого судді тощо), автоматизовані банки даних (АБД), системи автоматизованого прийняття рішень (САПР) та ін. Прикладами використання інформаційних технологій є розроблення та використання різного роду єдиних реєстрів (наприклад, єдиний реєстр судових рішень, єдиний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, єдиний реєстр боржників, державний реєстр атестованих судових експертів, реєстр методик проведення судових експертиз та ін.). Для здійснення слідчої діяльності важливе значення має Єдиний реєстр досудових розслідувань (ЄРДР) – створена за допомогою автоматизованої системи електронна база даних, відповідно до якої здійснюється збирання, зберігання, захист, облік, пошук, узагальнення даних про кримінальні правопорушення [4].

На сучасному етапі в слідчій діяльності пропонується використання новітніх науково-технічних засобів та технологій: інноваційних матеріалів роботи зі слідами, приладів, що дозволяють проведення експрес-аналізів, засобів аудіо-, відеоконтролю, систем спостереження, цифрової фототехніки та відеозапису, електронних контролерів, безпілотних літальних апаратів тощо.

Існують певні особливості у запровадженні інновацій й щодо застосування техніко-криміналістичних засобів і технологій у дистанційному досудовому провадженні, під час проведення допиту, впізнання у режимі відеоконференції, пред'явлення для впізнання особи поза її візуальним та аудіоспостереженням тощо. Використання новітніх науково-технічних засобів є достатньо важливим й при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій.

До сучасних засобів протидії злочинності можуть бути віднесені й типові криміналістичні методики. При цьому специфічним на сьогодні є захоплення розробкою різних видів криміналістичних методик. Однак їх зміст, структурна побудова, елементний склад потребують належної уніфікації. У прагматичному сенсі криміналістична методика складається із упорядкованого комплексу порад типізованого характеру. Така методика має містити типові комплекси слідчих (розшукових) та інших дій або заходів, передбачає певну послідовність їх реалізації.

Головна функція методики – це як здійснювати розслідування. Тому суттєву роль має відігравати саме пізнавальна функція – сприяння оптимальному розслідуванню певного виду злочинів. До сучасних методик розслідування все частіше відносять програми та алгоритми розслідуван-

ня. Справа у тому, що значна кількість теоретичного матеріалу, детальне викладення дискусійних поглядів – лише утруднюють сприйняття практиком пропонованих методичних і тактичних рекомендацій, робить методику з точки зору слідчого (прокурора або детектива) мало ефективною для практичного використання.

На теперішній час, дискусійною є проблема визначення внутрішнього змісту окремої криміналістичної методики, її структурних елементів. Оскільки побудова практичної конструкції передбачає виявлення кореляційних залежностей між елементами криміналістичної характеристики злочинів завдяки узагальненню значного масиву кримінальних проваджень (справ), встановленню ефективності проведення окремих слідчих (розшукових) дій та їх оптимального поєднання і послідовності у вигляді тактичних операцій, визначення певної стадійності (етапності) досудового розслідування і не обмеження лише початком (або початковим етапом) розслідування.

Формування окремих криміналістичних методик повинно бути розраховано на конкретного адресата – слідчого, детектива (сторону кримінального провадження). У сучасній криміналістиці мають місце також й пропозиції щодо необхідності розроблення окремих криміналістичних методик для прокурора або для суду. Тому від описового підходу щодо окремих криміналістичних методик необхідно переходити до певної стандартизації та уніфікації. У цьому сенсі досить важливими є пропозиції щодо розроблення Реєстру окремих криміналістичних методик, пропонування порядку його формування та функціонування.

Література:

1. Правова система України: історія, стан та перспективи: у 5 т. Харків: Право, 2008. Т.: 5: Кримінально-правові науки. Актуальні проблеми боротьби зі злочинністю в Україні / за заг. ред. В. В. Сташиса. С. 831.
2. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т. 20: Криміналістика, судова експертиза, юридична психологія / редкол.: В. Ю. Шепітько (голова) та ін. Харків: Право, 2018. С. 338.
3. Правова доктрина України: у 5 т. Харків: Право, 2013. Т. 5: Кримінально-правові науки в Україні: стан, проблеми та шляхи розвитку / В. Я. Тацій, В. І. Борисов, В. С. Батиргарєєва та ін.; за заг. ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова. С. 923.
4. Положення про порядок ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань: затв. Наказом Генеральної прокуратури України 06.04.2016 № 139 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0680-16>.

Національна академія правових наук України

Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності
імені академіка В. В. Сташиса

**ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ТА ЦИФРОВІ
ТЕХНОЛОГІЇ В КРИМІНАЛІСТИЦІ,
СУДОВІЙ ЕКСПЕРТИЗИ
ТА ЮРИДИЧНІЙ ПРАКТИЦІ**

Матеріали міжнародного «круглого столу»

(Харків, 12 грудня 2019 р.)

Харків
«Право»
2019

УДК 343.98(477):001.895

I-66

Редакційна колегія:

В. Ю. Шепітько (головний редактор), *В. А. Журавель*,
В. М. Шевчук, *Г. К. Авдєєва*

Відповідальна за випуск *А. Є. Симкіна*

Відповідальність за достовірність даних несуть автори публікацій.
Точка зору редколегії може не збігатися з позицією авторів

Інноваційні методи та цифрові технології в криміналістиці, судовій експертизі та юридичній практиці : матеріали міжнар. «круглого столу» (Харків, 12 груд. 2019 р.) / редкол.: В. Ю. Шепітько (голов. ред.), В. А. Журавель, В. М. Шевчук, Г. К. Авдєєва. – Харків : Право, 2019. – 164 с.

ISBN 978-966-937-842-2

Видання містить матеріали міжнародного «круглого столу», присвяченого найбільш важливим і сучасним проблемам криміналістики, судової експертизи і юридичної практики. Викладені питання розроблення і використання інноваційних методів та цифрових технологій у цих галузях.

Для працівників органів правопорядку, науковців, викладачів, аспірантів та студентів юридичних навчальних закладів і широкого кола осіб, яких цікавлять сучасні проблеми криміналістики.

УДК 343.98(477):001.895

ISBN 978-966-937-842-2

© Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса
Національної академії правових наук України,
2019

© Оформлення. Видавництво «Право», 2019